

УДК 711: 111.852

к. арх., доцент Осиченко Г.О.,
Полтавський національний технічний
університет імені Ю. Кондратюка

ПСИХОФІЗИЧНІ МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ З МІСЬКИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Розглядаються механізми взаємодії людини з міським середовищем, в основу яких покладена психофізична природа людини. Визначені механізми взаємодії людини і середовища виступають біологічно обґрунтованими принципами розуміння естетичних явищ, визначають спільність естетичних уподобань людей незалежно від їх соціокультурної приналежності.

Ключові слова: міське середовище, психофізичні механізми, взаємодія людини і середовища, етологія, проксеміка.

Постановка проблеми. Людина мешкає в штучному середовищі, яке вона ж і створила. Штучне середовище в свою чергу формує й саму людину, про що так чітко висловився Черчилль: «Спочатку людина будує будинки, а потім будинки будують людину». І якщо вплив середовища відчувається і усвідомлюється людиною лише в перший момент їх взаємодії, то потім середовище вже на підсвідомому рівні продовжує впливати на людину. «Як погано підібране взуття після тривалого носіння деформує ногу, так і невдало запроектоване міське середовище» деформує психіку і здоров'я людини, створюючи тілесний і психологічний дискомфорт [5, с. 7]. Наскільки серйозні можуть бути наслідки життя в штучному середовищі, помилки його формування для людини – ці проблеми до недавнього часу не усвідомлювалися.

Перший поштовх до розвитку психології, що вивчає життєвий простір, був даний архітекторами. Криза архітектури 60-70-х років ХХ сторіччя, неприйняття городянами нових житлових районів, запроектованих за всіма вимогами гігієнічних норм і побудованих за новими технологіями, змусили архітекторів шукати відповіді на причини тотальної критики архітектури та містобудування. Сучасна психологія вже активно займається дослідженнями впливу міського середовища на людину. Дослідження психологів, медиків мають велике значення для архітекторів, оскільки вони вивчають базові характеристики мозку людини, засоби зондування і переміщення у просторі, природні засоби орієнтації, механізми зорового сприйняття та ін. Це дає змогу визначити науково обґрунтовані вимоги до формування міських просторів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Проведене дослідження є складовою частиною плану НДР кафедри ДАС і М ПолтНТУ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вже в 70-ті роки ХХ ст. з'явилися дослідницькі праці архітекторів, що вивчали вплив середовища на людину, та спиралися на дослідження психологів. Середовищну парадигму в архітектурному проектуванні представляли праці В.Л. Глазичева (1977 р.), а продовжують роботи В.Т. Шимко (1990, 2004, 2006 рр.), А.В. Крашенінікова, В.І. Іовлева та ін. на новому рівні.

Емоції, як інтегруючий фактор реакції людини на міське середовище, розглянутий в монографії «Архитектура и эмоциональный мир человека» (Забельшанський Г.Б., Міневрин Г.Б., Раппапорт А. Г. Сомов Г.Ю, 1985 р. [1]). Праця «Архитектура и психология» (Степанов А.В., Іванова Г.І., Нечаєв Н.Н., 1993 р., [2]) розглянула психологічні теорії та підходи, щодо сприйняття середовища. Праця «Эстетические ценности предметно-пространственной среды» (Іконніков А.В., Каган М. С., Піліпенко В.Р., Потапов С. В., Тупталов Ю. Б., 1990 р.) питання естетичних цінностей в архітектурі та дизайні поєднує з функціонально-конструктивною і образною структурою об'єктів, показує залежність естетичних оцінок від соціопсихологічних умов, від психології сприйняття міського середовища [3]. В праці Б. Лаусона «The language of space» (2004 р.) аналізується «мова» міського простору, вплив його на поведінку людини [4]. Поведінкові механізми дій людини вивчається також *етологією* - це наука, що досліджує всі види вродженої поведінки тварин і людини, тобто інстинкти (К. Лоренц, Іреніус Айбл-Айбесфельдт, а також нині М.В. Бутовська, К.Єфремов в Росії та ін.). *Проксеміка* як область соціальної психології і семіотики вивчає просторові умови спілкування людей, проблеми організації і використання людиною простору, тобто територіальну поведінку людини (Е.Холл, Р. Соммер, А Крашенінніков та ін.). Праця Х.Е. Штейнбах та В.І. Єленського (2004 р.) розглядає проблеми взаємодії людини і середовища, територіальну поведінку людини, стрес-фактори сучасного міста, естетичні аспекти взаємодії людини і середовища, емоційний вплив середовища на людину [5]. Робота являє собою фундаментальну працю, що підсумовує надбання екологічної психології.

Необхідність суміжних досліджень з психологами і соціологами усвідомлюється і архітектурної наукою [6, с.27], але в той же час таких досліджень в Україні, особливо досліджень естетичного сприйняття міського середовища, недостатньо. Таким чином, актуальність дослідження обумовлюється: перевагою антропогенного середовища над природним у сучасному світі; впливом естетичних властивостей середовища на психічне і фізичне здоров'я людини; недостатньою вивченістю у вітчизняній теорії закономірностей сприйняття міського середовища із залученням екопсихологічних досліджень.

Метою дослідження є визначення естетичних якостей міського середовища. Розгляд цього питання потребує вивчення психофізичних механізмів взаємодії людини з міським середовищем, що і становить **мету даної статті**.

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи досліджений матеріал [1-14], праці психологів, виділяються наступні психофізичні механізми взаємодії людини з міським простором: *сенсорна досяжність, увага, запам'ятовуваність, розпізнавання об'єктів, інтерпретація змісту об'єктів, емоційний контакт з міським середовищем, спілкування з іншими людьми, поведінкові та рольові установки середовища, соціальна орієнтація людини у просторі, орієнтація у часі, діяльність у просторі, мотивація, естетичне сприйняття, оцінка середовища, топофілія- топофобія, краудінг*. Визначені механізми коротко можливо охарактеризувати наступним чином.

Сенсорна досяжність відповідає на питання: *що можливо побачити, почути у просторі та ін.*, а також наскільки у просторі розповсюджується ця можливість? Сенсорна досяжність визначається властивостями міського простору, архітектурних об'єктів та можливостями людського зору. Це потребує розташування необхідних об'єктів у полі зору людини та відповідності міського простору можливостям людського зору. Механізми зорового сприйняття вивчаються психофізикою зору, гештальтпсихологією, ергономікою, відеоекологією (В. Філін) та ін.

Розпізнавання об'єктів здійснюється одночасно з зоровим сприйняттям і відповідає на питання: *що це, що я бачу?* Включає: а) первісне розпізнавання об'єкта, б) виконання явної класифікації (віднесення його до певного типу), в) з'ясування первинного значення, функції об'єкту (деннотація); г) когнітивну обробку (наприклад, віднесення до архітектурного стилю) та д) когнітивну оцінку (розпізнавання - не впізнавання, розуміння - нерозуміння). Визначені механізми потребують певної легкості впізнання об'єктів (наприклад, площа, вулиця чи двір), що забезпечується поєднанням їх індивідуальності з одночасною наявністю ознак, характерних для даного типу об'єктів. Цими питаннями активно займається архітектурна наука [7], семіотика, психологія сприйняття, нейроестетика та ін.

Інтерпретація змісту об'єктів відповідає на питання: *на що схоже та що означає?* Включає тлумачення змісту об'єкту (конотації) на підставі особистісного, культурного та історичного контексту. Механізм базується на глибинній психологічній потребі людини наділяти змістом оточуючі його речі і об'єкти, бо на цьому принципі працює його довготривала пам'ять. Довготривала пам'ять, на відміну від короткотривалої пам'яті, використовує значення, концепції та інтерпретації, а не зображення. Тому ми постійно

шукаємо сенс в нашому оточенні, наділяємо об'єкти символічним значенням, що в свою чергу дозволяє швидко запам'ятовувати інформацію про них.

Механізми **уваги** відповідають на питання: *що привернуло увагу, що побачив у просторі?* Визначаються мотивацією, метою перебування людини у просторі, але й властивості середовища сприяють переключенню уваги людини з одного об'єкту на інший. Д. Берлайн класифікує естетичну поведінку як окремий випадок дослідницької поведінки людини. Естетична діяльність виконує важливу адаптивну функцію в ході еволюції людини і є необхідною функцією здорової людини. Д. Берлайн виділив такі властивості середовища, які визначають переключення з автоматичного сприйняття на естетичне сприйняття [8,9]. Ці властивості середовища отримали у нього назву коллативних, оскільки носять об'єктно - суб'єктивований характер. До них віднесено: *новизна, несподіванка, складність, неоднозначність, мінливість, таємничість* [8,9]. Виділені Берлайном властивості відповідають активаторам емоції *інтересу*.

Запам'ятованість міського середовища відповідає на питання: *що запам'ятав та чи легко запам'ятовується інформація, отримана в середовищі?* Міське середовище повинно відповідати можливостям людської пам'яті та механізмам запам'ятовування. Але слід також враховувати, що сприйняття міста не є одномиттєвим процесом. Усвідомлення структури міста, його запам'ятовування та формування образу міста є тривалими процесами, що відбуваються все життя людини в цьому місті і є частиною картини світу людини. Механізми людської пам'яті активно вивчаються нині. Також вже встановлено, що найбільш легко запам'ятовуються в місті об'єкти, що мають сильний емоційний вплив на людину; ті, що привертають увагу; ті, що корисні для здійснення мети у середовищі; ті, що поєднанні спільною структурою або змістом; ті, що багатозначні; ті, що кардинально відрізняються від інших міських об'єктів, тощо. Сучасна архітектура ігнорує механізми запам'ятовування людини, бо не можна запам'ятати в місті те, що є однаковим. В історії містобудування відомий ефективний мнемонічний прийом - *метод локусів*, що застосовувався у Стародавній Греції для полегшення запам'ятовування окремих місць та шляхів.

Механізми **орієнтації у просторі** відповідають на питання: *де я знаходжуся у місті, як дістатися іншого місця, в якому напрямку я можу рухатися та як далеко?* Природні механізми орієнтації людини мають складний ієрархічний характер від первинного усвідомлення положення свого тіла відносно поверхні землі, вертикалі та сагіталі, так і складні механізми територіальної орієнтації. Територіальна орієнтація в навколишньому середовищі - складний вид пізнавальної діяльності людини, в якому задіяні такі

когнітивні функції одночасно: пам'ять, увага, сприйняття й навички прийняття рішень для вибору й використання інформації. Людина також має біологічний механізм «обчислення» або «шляхи інтеграції». «Шляхи інтеграції» - це первинний біологічний механізм орієнтації, який полягає в здібності мозку відслідковувати відстані й напрямки, щоб уявляти наше фактичне місце розташування стосовно первісної стартової точки пересування. Механізм «обчислення» спирається на безперервність інтеграції інформації організмом (вестибулярної, візуальної й т.д.), тобто одночасного визначення в якому напрямку ми рухаємося, з якою швидкістю і як довго. Дія механізму «обчислення» людини має певні територіальні обмеження, тому людини досить важко орієнтуватися в великих містах. Механізм обчислення спирається на два різних поведінкових механізми. Перший поведінковий механізм складається з виконання звичних маршрутів, що ми здійснюємо *автоматично*, навіть, не замислюючись про навколишнє середовище, оскільки все нам добре знайомо. Система пам'яті, що підтримує цей вид автоматичної поведінки, називається *процедурною пам'яттю*. Другий поведінковий механізм складається з можливості досягнення будь-якого місця людиною в незнайомому середовищі, завдяки створенню ментальних уявлень про середовище, які також спираються на попередній середовищний досвід. Це дозволяє людині уявляти своє фактичне місце розташування в середовищі та формувати нові маршрути. Це ментальне представлення середовища називається *когнітивною картою*, а система пам'яті, що підтримує цей тип орієнтаційної поведінки людини, є *просторовою пам'яттю*. Когнітивна карта міста формується в людини поступово в ході освоєння міського середовища. Безперечним здобутком К.Лінча є виділення головних структурних елементів когнітивної карти, а також підтвердження залежності між легкістю орієнтації і уявленістю міста («*imageability*») та його естетичними оцінками [10].

Ключова цінність міста - здатність до накопичення, передачі і розвитку досвіду людини і всього людства. Роль міста можна зіставити за значимістю з появою писемності. Накопичення архітектурної спадщини в містах сприяє *орієнтації людини в часі*. Міське середовище забезпечує зв'язок різних поколінь, часів, долаючи величезний розрив часу, створюючи відчуття спадкоємності, зв'язку з минулим і сьогоденням. Таке збільшення часових рамок існування окремої людини також позитивно оцінюється при сприйнятті міста.

Спілкування з іншими людьми у міському просторі базується на природній необхідності людини спілкуватися із подібними собі. Людина відноситься в цілому до безконтактного біологічного виду, тобто спілкування людей не передбачає безпосереднього контакту тіл, за виключенням

задоволення сексуальної і потреби продовження роду, прояви турботи батьків про малюків тощо. Також кожна людина потребує особистої території, збереження особистого простору. «Відстань між людьми не є геометричним явищем, геометрія організує їх відносини» [4]. Питаннями особистого простору, просторової організації спілкування людей, впливом територій, орієнтацій і дистанцій між людьми на характер міжособистісних відносин займається *проксемика*. На підставі досліджень визначено критичні відстані між людьми, і хоча вони мають деякі соціокультурні відмінності, в цілому зберігаються їх діапазон та характер відносин між людьми, притаманний цим відстаням. Так Е.Холл виділяє декілька відстаней, що мають серію порогів сприйняття: інтимна відстань, особистісний простір (до 1,2 м, коли важко приховати емоції), соціальна відстань (1,2 - 4м, за її межами втрачається почуття близького контакту), громадська відстань (більше 4 м). Кожному з цих просторів відповідають і можливі види спілкування людей: "обличчям до обличчя", близький контакт, співіснування. Види спілкування супроводжуються і видами розмов між людьми, що включає різні варіації: розмова віч на віч; «бажане спілкування», яке носить більш поверхневий характер; «добросусідське співіснування» з відсутністю спілкування і розмов; «вимушене співіснування» при небажанні спілкуватися і розмовляти. Перенасиченість просторів людьми, коли порушується особистісна зона людини, є негативним фактором, небажане спілкування, «вимушене співіснування» втомлює і дратує людину [4]. У цьому зв'язку необхідно уточнити інстинкт *територіальності* людини як біологічного виду. Територія має велике значення для виживання індивіда та виду в цілому як з точки зору фізичного комфорту, так і з точки зору соціального благополуччя. Міський простір повідомляє нам про право власності, визначаючи межі приватного простору; фіксує переходи від суспільного до приватного простору. Особистий простір повідомляє нам про індивідуальність людини або його солідарність з іншими людьми, демонструє його цінності та спосіб життя, прихильності, симпатії і антипатії. Позбавлення людини його особистісної території загрожує психологічним і фізичним дискомфортом, соціальними конфліктами. Крайній ступінь відчуття браку території людиною виражається в стресі, який отримав назву *краудінг* (від англійського *натовп* – «*craud*»). І хоча краудінг є суб'єктивним явищем, в основу його покладено об'єктивні дані: висока щільність населення міста, порушення психологічних і фізичних дистанцій між людьми, що прийняті в певних культурах, «вимушене співіснування», зменшення свободи дій та вибору. Краудінг впливає на поведінку людей, їх психологічний стан і здоров'я, що свідчить про необхідність дотримання оптимальних, закладених в онтогенезі кількостях осіб, які спільно проживають

на одній території [5]. Дослідження, що проводяться автором, свідчать, що пересиченість людьми знижує естетичну оцінку міських просторів, незважаючи на довершеність композиції, стильове різноманіття забудови та кольорову гармонію.

Дія людей у міському просторі регулюється також **поведінковими установками**, що містить міське середовище. Це відповідь на питання: *де можна ходити, де можна сидіти, де можна приймати їжу та ін.?* Міські простори поділяються на ті, що жорстко регулюють поведінку людей або надають їм повну свободу поведінки, а також численні проміжні простори. Більш регулюється поведінка людей в міських просторах і місцях, призначених для виконання важливих життєвих ритуалів, які відрізняються сталістю в часі. І хоча характер поведінкових установок визначається соціокультурними умовами, вони крім відмінностей властивих даній культурі мають і загальнолюдські смисли і значення. Так лінійний простір сприймається в будь-якій по різному оформленій архітектурній формі як шлях та спонукає людину до руху. Уніфікація засобів візуальної комунікації та засобів регулювання дорожнього руху у світі також сприяє однаковості прочитання поведінкових установок у міських просторах.

Рольові установки безпосередньо пов'язані з поведінковими установками та визначають легкість соціально - поведінкової орієнтації у міському середовищі. Вони відповідають на питання: *яка моя роль в цьому просторі та що я можу робити?* В міському середовищі соціальні ролі людини досить різноманітні, наприклад, це - сторонній, спостерігач, дослідник, публіка, гість, покупець, продавець, пішохід, пасажир, керівник, підлеглий, турист та ін. Р. Баркер [8] поєднує поведінку людини і середовище в єдину екоповедінкову систему, що має свою одиницю – *місце поведінки*. Місце поведінки характеризується декількома факторами: програма або сценарій місця, стан місця та роль індивіда у цьому місці. Місце поведінки існує в дії, безперервно відтворюючи постійний паттерн поведінки людей. Місце поведінки регулює свій функціональний стан та протидіє небажаному, недоречному сценарію або недоречним ролям. Фізичне середовище місця, його фізичне наповнення повинно відповідати сценаріям поведінки та мати чіткі рольові установки для людини. Р. Баркер [11] наводить приклад функціонування міського ринку. Ринок – це місце поведінки, куди одні приходять щось купити, інші щось продати, і всі діючі особи (покупець – продавець) зацікавлені в тому, що б це місце купівлі-продажу функціонувало саме таким чином. На ринок ви не приходите у фраку з метеликом, не будете там танцювати вальс. Але на ринку є і недоречні ролі: жебраки, вуличні співаки, наперсточники, перекупники. Вони не відповідають головній функції

місця і як тільки їх стає занадто багато, місце поведінки їх відкидає, відбувається як би саморегуляція. Якщо саморегуляція неефективна, то місце поведінки вмирає. Ринок можуть закрити через рекет, його можуть знести, як неодноразово закривався і перебудовувався головний ринок Парижу [11]. Окрема людина також протидіє небажаним сценаріям, що розгортаються на території ринку, обираючи для покупок інше місце. В підтримці доречних соціальних ролей реалізується потреба в соціальному порядку, притаманна людині.

Соціальна орієнтація визначає розуміння у просторі соціального статусу людини або простору. Людині властиво стратифікувати простори, надягаючи на них невидиму сітку координат, маркерів, які дозволяють судити досить точно про соціальне положення, установки та самооцінку. Міські простори досить чітко фіксують соціальний статус людини, домінування або підпорядкування окремих людей або соціальних груп. Слід визнати, що більшість психофізичних механізмів пов'язані між собою. Так за допомогою відстані та контролю близькості між людьми демонструється домінування або підпорядкування людини. Домінуючі особі тримаються на більшій відстані від підлеглих, чим відстані прийняті в певній культурі, що закріплюється, наприклад, розміщенням меблів й обладнання в приміщеннях. Домінуюче положення людини демонструється також і більш високим розташуванням її місця по відношенню до рівня землі, центральним положенням у просторі тощо.

Емоційний контакт з середовищем відповідає на питання: *що я відчуваю в цьому просторі?* Емоційний контакт визначається інтенсивністю, силою впливу та емоційною тональністю. Палітра емоційних переживань, пов'язаних з міським середовищем, дуже багата. Ч. Осгуд, займаючись вивченням емоційного впливу, використовував метод семантичного диференціалу. До факторів семантичного диференціалу Ч.Осгудом, а потім Мехрабіаном, були віднесені: *оцінка приємності середовища* (приємно, затишно, уникнення, прагнення, огида) *оцінка рівня активності* (активність, пасивність, збудження, спокій, буденність, святковість, зацікавленість, нудьга), *оцінка домінування і контролю над середовищем* (безпека, дружелюбність, ворожість, неспокій, тривога, страх, роздратування, наявність контролю, відсутність контролю, самотність, комунікабельність, відповідність нормам поведінки). В ході психологічних досліджень російських вчених [5] також було виділені основні відчуття, що проявляються на *підсвідомому рівні* при сприйнятті середовища: контроль над середовищем, можливість самореалізації, свято, спокій, еротичні переживання, меланхолійність, агресивність, свобода поведінки або обмеження свободи, наявність загрози, прогрес чи регрес, чуже

життя, самообман. Емоційний контакт супроводжує всі дії людини в середовищі, тому не вичерпується визначеними відчуттями і потребує подальших досліджень. Серед архітектурних напрямків слід виділити феноменологічну архітектуру [13], метою якої є не тільки вивчення впливу архітектурних об'єктів на людину, але й цілеспрямоване проектування почуттів і емоцій (С. Холл, Р. Абрахаам, Д. Хайлук, Ю. Палласмаа, К. Норберг -Шульц, Т. Андо, Л. Кан та ін.). Емоції отримані в ході взаємодії з окремими районами та місцями міста накопичуються у людини і переходять у стабільні почуття: почуття місця, територіальну ідентифікацію, топофілію, патріотизм. **Топофілія** - це почуття приязні, що виникає у людини стосовно певного місця, ступінь емпатії, в якій одержує вираження кілька шарів людської свідомості - особистий, соціальний, трансцендентальний та колективне підсвідоме. Навпроти, почуття ворожості по відношенню до місця називається **топофобією** [13].

Мотиваційна установка визначає що, *ми сприймаємо у міському середовищі, яку діяльність ми здійснюємо там в першу чергу, яка наша поведінка?* Відбір інформації з середовища визначається внутрішніми причинами, насамперед **потребами** людей. Узагальнюючи дослідження, Б.Лаусон виділяє 3 основні інтегральні потреби людей: стимуляції, безпеки та ідентифікації. Людина не створює місто для естетичного споглядання, людина живе в місті і задовольняє свої потреби. Тому людські емоції народжуються із зіткнення потреб і можливості їх задоволення навколишнім середовищем.

Потреба в естетичному сприйнятті виникає в певних ситуаціях, що визначаються мотиваційною установкою людини на характер споживання, особистісними якостями та якостями самого міського середовища. Поділ людей в залежності від установки сприйняття на «мешканців», «глядачів» і «мігрантів» наводить З.М. Яргіна [12]. Лише «глядач» має безпосередню установку на естетичне сприйняття, для інших «споживачів» містобудівне мистецтво виробляє прийоми переключення людини на естетичну установку.

Естетичне сприйняття є цілісним багатокомпонентним (перцептивно-когнітивним, комунікаційним і поведінковим) актом між об'єктом міського середовища, що володіє естетичними якостями, та суб'єктом, емоційна реакція якого визначається високою інтенсивністю, концентрацією уваги на носії естетичних якостей, подоланням часу і простору, включенням уяви і пам'яті, усвідомленням загальнолюдських цінностей та гармонією з Універсумом [14]. Враховуючи різну ступінь якості містобудівних об'єктів та відмінності у здатності людей до естетичного сприйняття, процес може включати або всі визначені або вибірково будь-які з перерахованих вище ознак, компонентів, аспектів естетичного сприйняття [14]. **Оцінка міського середовища** виступає

інтегральним аспектом, в якому поєднується дія всіх механізмів взаємодії людини і середовища, але її структура повинна ще вивчатися. І якщо раніше в дослідженнях естетичне сприйняття пов'язувалося лише з почуттям задоволення та категорією Прекрасного, то зараз усвідомлюється вся складність і неоднозначність цього процесу, в якому поєднуються всі природні механізми взаємодії людини і середовища.

Висновки. Міське середовище як осередок штучних компонентів впливає на психологічний і фізичний стан людини, його адекватність, емоційний фон й ефективність поведінки. Екопсихологічний підхід до вивчення естетики міського середовища виявляється досить продуктивним, тому що розглядає визначену проблему в єдності суб'єктивного та об'єктивного. Весь спектр психофізичних механізмів взаємодії людини і міського середовища поділяється на пізнавальні, вольові та емоційні психічні процеси, але всі вони тісно переплітаються між собою та проявляються у комплексі. В цих механізмах також задіяні кілька шарів людської свідомості - особистий, соціальний, трансцендентальний та колективне підсвідоме.

Якщо раніше вважалося, що в основі відчуття краси і гармонії покладені особливості зору людини, то зараз стає очевидним, що практично всі психофізичні механізми взаємодії людини і середовища беруть участь у процесі естетичного сприйняття. Тому визначені механізми виступають біологічно обґрунтованими принципами розуміння естетичних явищ, в них закладено єдині для всіх людей фактори, що впливають на спільність естетичних переваг людей незалежно від їх соціокультурної належності. Вплив окремих механізмів взаємодії на естетичні переваги людей вже підтверджений дослідженнями в психології і експериментальній естетиці, вплив інших механізмів ще потребує уточнення, що і становить **перспективу подальших досліджень**.

Література

1. Архитектура и эмоциональный мир человека / Г.Б. Забельшанский, Г.Б. Миневрин, А. Раппапорт, Г.Сомов. – М.: Стройиздат, 1985. – 208с.
2. Степанов А.В. и др. Архитектура и психология: Учеб. пособие для вузов / А.В. Степанов, Г. И. Иванова, Н.Н. Нечаев. М.: Стройиздат, 1993. – 295с.:ил.
3. Эстетические ценности предметно-пространственной среды/ А.В.Иконников, М.С. Каган, В.Р. Пилипенко и др.: Под ред. А.В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1990. – 335 с.: ил.
4. В. Lawson. The language of space/ Bryan Lawson. – Architectural Press. Oxford, Aucland, Boston, Johannesburg, Melbourne, New Delhi, 2004. – 340р.
5. Штейнбах Х.Э., Еленский В.И. Психология жизненного пространства / Штейнбах Х.Э., Еленский В.И. – СПб: Речь, 2004. – 239с.

6. Тімохін В.О. Гармонічність еволюційної динаміки самоорганізації містобудівних систем: автореферат дис. ... доктора арх.: 18.00.01/ Тімохін Віктор Олександрович. – Київ, 2004. – 36с.
7. Янковская Ю.С. Архитектурный образ и морфология: дис. ... доктора арх.: 18.00.01/ Янковская Юлия Сергеевна. – М., 2006. – 408 с.
8. Berlyne D.E. Conflict, arousal and curiosity / Berlyne D.E. – New York, Toronto – London, 1960. – 350 p.
9. Berlyne D.E. Experimental aesthetic / Berlyne D.E. // Canadian Journal of Psychology. – 1972. – vol. 26. № 4. – p. 303-325.
10. Линч К. Образ города: Пер. с англ. В. Л. Глазычева / Под ред. А. В. Иконникова./ Линч К. – М.: Стройиздат, 1982. – 328с.
11. Barker R. G. Ekological Psychology / Barker R. G. – Stanford: 1968. – 336p.
12. Яргина З.Н. Эстетика города/ Яргина З.Н. – М.: Стройиздат, 1991. – 365с.: ил.
13. Осиченко Г.О. Феноменологія архітектури / Г.О. Осиченко // Традиції та новації у вищій архітектурно – художній освіті. Збірка наукових праць вузів художньо – будівельного профілю України та Росії. - Харків. 2010р.- Вип. 3/ 2010 – с. 117- 121.
14. Осиченко Г.О. Щодо питання інтерпретації естетичного сприйняття міського середовища / Г.О. Осиченко // Традиції та новації у вищій архітектурно – художній освіті. Збірка наукових праць вузів художньо – будівельного профілю України та Росії. - Харків. 2012.- Вип. 1/ 2012 – с. 85-89.

Аннотация

В статье рассматриваются механизмы взаимодействия человека с городской средой, в основу которых положена психофизическая природа человека. Изученные механизмы взаимодействия человека и среды выступают биологически обоснованными принципами понимания эстетических явлений.

Ключевые слова: городская среда, психофизические механизмы, взаимодействие человека и среды, этология, проксемика.

Annotation

The article considers the mechanisms of human interaction with the urban environment, which is based on psycho-physical nature of man. Study of the mechanism of interaction between man and the environment are the biologically motivated principles of the understanding of aesthetic phenomena.

Keywords: urban environment, psychophysical mechanisms, human interaction with the environment, ethology, proxemika.